

Tištěné pomůcky – brožury, letáky a plakáty – jsou a stále budou základními a nezastupitelnými nástroji zdravotní výchovy. A to i době, kdy elektronické informace rychlostí šíření předstihují myšlenku a technickou a výtvarnou dokonalostí zahanbují fantazii. Využití rychlosti a velkolepé pestrosti jsou totiž ohroženy dvěma velikými riziky. Závislostí na technice a pomíjivostí. A tištěné pomůcky jsou relativně trvalé a pohodlně použitelné kdykoliv a kdekoli bez techniky.

Zdravotní výchova je zranitelný obor. Její konzumenti jí mnohdy nejsou nijak dychtiví a nijak bouřlivě ji nevtáží, neboť jim většinou přináší model chování vyžadující určité úsilí. Nejsou ani přesvědčeni o její nezbytnosti. Často jsou vůči ní i skeptičtí. A tato skepse se, bohužel, přenáší i na její tvůrce a na ty, kteří o její existenci rozhodují. Pokusy o objektivní a vykalkulovatelnou měřitelnost efektu zdravotní výchovy většinou vyznívají naprázdno. A přece je zdravotní výchova základním kamenem zdravého chování lidí stejně tak, jako je morální výchova předpokladem morálního chování společnosti.

Proto Státní zdravotní ústav pokračuje a dále rozvíjí rozumně tradici ediční činnosti v oblasti primární a sekundární prevence. Každoročně vychází několik titulů. V roce 2007 jich bylo 15. Tituly jsou vydávány ve 4 řadách – obsažnější brožury, primární prevence, sekundární prevence a plakáty. Autory jsou odborníci z nejrozličnějších oblastí. Vedle známých představitelů oborů byli vybráni i zatím neznámí autoři z praxe, kteří do edice přinesli své praktické zkušenosti. Při tvorbě zdravotně výchovné publikace nejde pouze o kvalitní vědecké informace – ty jsou samozřejmým předpokladem – ale i o zkušenost s jejich praktickou aplikací a o porozumění vnímavosti čtenářů, kterým je text určen.

Byly vydány tři obsáhlejší brožury. První z nich byla reedice žádané publikace **Výživa kojenců**. Jejími autory jsou prof. Jiří Nevorál z Fakultní nemocnice 2. lékařské fakulty a primářka MUDr. Magdalena Paulová z Thomayerovy nemocnice v Praze. Publikace vyšla v nákladu 5000 výtisků a je určena praktickým dětským lékařům a rodičům. Brožura **Nádorová onemocnění – prevence a preventivní prohlídky** byla napsána na základě zkušeností ze společného Projektu podpory zdraví „Prevence nádorových onemocnění ve 21. století“ Státního zdravotního ústavu a Masarykova onkologického ústavu v Brně a vyšla v nákladu 5000 výtisků. Jejími autory jsou řešitelé tohoto projektu MUDr. Milana Šachlová, doc. MUDr. Lumír Komárek a PhDr. Zuzana Joukalová a je určena především pro ordinace praktických lékařů. Poslední z této řady je obsáhlá publikace **Praktická příručka o osvědčených postupech pro prevenci a minimalizaci rizik azbestu při práci (potenciálně) zahrnující kontakt s azbestem**, která je českou upravenou variantou doporučení EU. Redakci a úpravu českého znění provedl MUDr. Bohuslav Málek z Ministerstva zdravotnictví ČR. Je určena především řídícím pracovníkům a všem zaměstnancům firem, kteří při své práci přicházejí do styku s azbestem. Náklad této publikace je 2000 výtisků.

Další řadou zdravotně výchovných tiskovin jsou letáky pro oblast primární prevence. Každý z těchto letáků vyšel v nákladu 60 000 výtisků. Na aktuální situaci

a zájem veřejnosti v souvislosti s častějším a medializovaným výskytem listerózy z počátku roku 2007 reagovala edice SZÚ vydáním letáku **Onemocnění z potravin**, jehož autorem je výživový mikrobiolog RNDr. Vladimír Špelina ze SZÚ. Leták je určen nejširší laické veřejnosti, pracovníkům v potravinářství a stravování, ale i praktickým lékařům. Aktuálním požadavkem hlavního hygienika byl i další leták **Jak se vyrovnat s mimořádnými klimatickými podmínkami** autorky MUDr. Heleny Kazmarové ze SZÚ. Leták, obsahující praktická doporučení, je určen pro nejširší veřejnost a praktické lékaře. **Jak zvládat stres** jsou rady a doporučení určené nejširší veřejnosti z pera doc. PhDr. Vladimíra Kebzy ze SZÚ. Z jiné oblasti rad a doporučení je leták pro nastávající maminky a otce **Tatínek a maminka v porodnici**, který vznikl na základě místního úspěšného letáčku porodnice v Havlíčkově Brodě. Autorkou je MUDr. Magdalena Weberová. Význam jízdy na kole a plavání jako oblíbených a důležitých pohybových aktivit je dostatečně znám. Edice SZÚ přinesla ve svém dalším titulu návod, jak tyto aktivity technicky správně provádět, aby přinesly skutečný pozitivní efekt. Leták je nazván **Správná jízda na kole, správné plavání** a autorem jeho textu i bohatého obrazového doprovodu je doc. PaedDr. Bronislav Kračmar z Fakulty tělesné výchovy a sportu. Leták je určen všem, kteří se rozhodli pro sport jako součást životy správy. Je ovšem i dobrou pomůckou pro všechny profesionály, kteří klientům pohyb doporučují. Titulovou řadu primární prevence uzavírá leták na téma stále aktuální **Deset dobrých důvodů proč žít bez drog**. Napsali jej MUDr. Karel Nešpor a PhDr. Ladislav Csémy z Psychiatrické léčebny v Bohnicích a je určen zejména pro školy a mladistvé.

V řadě sekundární prevence vyšly tři tituly v nákladech 60 000 výtisků. Prvním z nich je leták **Výživa při onemocnění ledvin**. Jeho autorka, Jaroslava Pavlíčková, RNT, vedoucí výživová terapeutka Fakultní nemocnice v Hradci Králové, v něm přináší konkrétní rady pacientům s různými ledvinovými onemocněními. Leták je pomůckou pro výživové terapeutky a praktické lékaře i nefrology. **Rehabilitace po infarktu myokardu** jsou doporučení pro pohyb a životy správu pacientů a měly by být jedním z nástrojů následné péče při jejich propouštění z nemocnice. Leták je určen i pro praktické lékaře. Autorem je primář oddělení tělovýchovného lékařství fakultní nemocnice v Olomouci MUDr. Dalibor Pastucha. Poslední titul této řady je obsažnější leták s prvky primární i sekundární prevence, ale obsahuje i informace o léčbě. Tuto komplexnost vyjadřuje i název s podtitulem – **Tuberkulóza – prevence, diagnostika, léčba**. Autorkou je MUDr. Marta Havelková ze SZÚ.

Čtvrtou řadou edice SZÚ jsou plakáty, z nichž první byl vydán v nákladu 3000 a další dva 2000 výtisků. V roce 2007 byly vydány tři plakáty, které ovšem měly jiný charakter než jen upozornění na problém. Jednalo se spíše o graficky výrazné velkoplošné informace, rady a doporučení. Plakát **První pomoc při bezprostředním ohrožení života** je určen pro veřejná místa, jako jsou úřady, obchodní centra aj. Jeho přesné určení vyjadřuje podtitul – **Než přijede lékařská záchranná služba**. Obsahuje názorné život zachraňující postupy,

včetně použití automatického externího defibrilátoru. Autorem je MUDr. David Komárek ze záchranné služby v Chrudimi a Hlinsku. Plakát **Vodní dýmka – sladký dým pro mladé** je upozornění na rizika módního kouření vodní dýmky. Název plakátu **Jak ovlivňuje alkohol naše zdraví** mluví sám za sebe. Oba plakáty jsou určeny pro čekárny zdravotnických zařízení a prostory frekventované mladými lidmi. Autorkou obou je MUDr. Hana Sovinová ze SZÚ.

Doplňkem této řady je dotisk žádaných skládacích kartiček „do kabelky“ **Samovyšetření prsu**, které názorně slovně i obrazově vedou ženy k samovyšetřování pro včasnou diagnostiku karcinomu prsu. Pomůcka vznikla v rámci Projektu podpory zdraví Prevence nádorových onemocnění ve 21. století. Vytvořil ji doc. MUDr. Lumír Komárek ze SZÚ ve spolupráci s Masarykovým onkologickým ústavem v Brně. Vyšla v nákladu 50 000 výtisků.

Pro rok 2008 předpokládá ediční rada SZÚ se stejným rozsahem publikační činnosti.

EDIČNÍ TITULY VYDANÉ V SZÚ V ROCE 2007

BROŽURY

Nádorová onemocnění – prevence a preventivní prohlídky

(MUDr. Milana Šachlová, doc. MUDr. Lumír Komárek, PhDr. Zuzana Joukalová)

Výživa kojenců (reedice)

(MUDr. Magdalena Paulová, prof. MUDr. Jiří Nevoral)

Praktická příručka o osvědčených postupech pro prevenci a minimalizaci rizik azbestu při práci (potenciálně) zahrnující kontakt s azbestem: pro zaměstnavatele, zaměstnance a inspektory práce.

(úprava českého vydání MUDr. Bohuslav Málek)

LETÁKY – primární prevence

Onemocnění z potravin – Alimentární nákazy

(RNDr. Vladimír Špelina)

Jak se vyrovnat s mimořádnými klimatickými podmínkami

(MUDr. Helena Kazmarová)

Jak zvládat stres

(Doc. PhDr. Vladimír Kebza)

Správná jízda na kole, správné plavání

(Doc. PaedDr. Bronislav Kračmar)

Jak vybírat kolo a jeho vybavení, jak správně jezdit a jak správně plavat, aby pohyb skutečně pomohl.

Deset dobrých důvodů proč žít bez drog

(MUDr. Karel Nešpor, PhDr. Ladislav Csémy)

Tatínek a maminka v porodnici

(MUDr. Magdalena Weberová)

LETÁKY – sekundární prevence

Rehabilitace po infarktu myokardu

(MUDr. Dalibor Pastucha)

Výživa při onemocnění ledvin

(Jaroslava Pavlíčková, RNT)

Tuberkulóza – prevence, diagnostika, léčba

(MUDr. Marta Havelková)

PLAKÁTY

První pomoc při bezprostředním ohrožení života

(MUDr. David Komárek)

Vodní dýmka – sladký dým pro mladé

(MUDr. Hana Sovinová)

Jak ovlivňuje alkohol naše zdraví

(MUDr. Hana Sovinová)

JINÉ

Samovyšetření prsu (reedice)

Skládací kartička

Lumír Komárek